

Apoštolská služba v Novém zákoně

I/ Výraz „apoštol“ a jeho význam v Novém zákoně

Výraz ἀπόστολος „apoštol“ nacházíme v Novém zákoně celkem 79krát, z toho 10krát v evangeliích, 28krát ve Skutcích, 33krát v Pavlových listech a 7krát v ostatních novozákonních spisech. Výraz je odvozen od slovesa ἀποστέλλειν „poslat“, které se objevuje 130krát v Novém zákoně a 654krát v řeckém překladu Starého zákona (Septuagintě), kde je překladem hebrejského slovesa מְשַׁלֵּחַ „poslat“, které se používá tehdy, když Bůh či člověk posílá někoho s určitým pověřením. Podstatné jméno ἀπόστολος se vyskytuje ve Starém zákoně pouze v 1 Kr 14,6. Novozákonní používání těchto výrazů vychází ze starozákonní terminologie s významem poslat někoho s pověřením. Výraz ἀπόστολος „apoštol“ označuje v Novém zákoně toho, kdo byl poslán či vyslán s pověřením či zplnomocněním, kdo někoho zastupuje, representuje, je jeho vyslancem. Odpovídá to židovské instituci *šaliach* „vyslance“, který zastupoval jednotlivce či jeruzalémské náboženské autority.

II/ Ježíš – apoštol Boží

Výrazem „apoštol“ je v Novém zákoně na jednom místě označen sám Ježíš. „*Proto, bratří, vy, kteří jste svatí a máte účast na nebeském povolání, hleďte na apoštola a velekněze našeho vyznání, Ježíše*“ (Žd 3,1). V synoptických evangeliích však existuje celá řada výroků, která prozrazují Ježíšovo vědomí Božího poslání zvěstovat evangelium o spásném příchodu Božího království a dokazovat příchod tohoto království mocnými činy (L 4,18.43; 9,48; 10,16; Mt 15,24; Mk 9,37). Janovo evangelium obsahuje téměř 40 Ježíšových výroků o tom, že byl poslán Bohem a silně je zde zdůrazňováno Ježíšovo vědomí úzkého synovského vztahu s Otcem (např. J 6,57; 10,30.36-38; 12,49-50). Svě poslání Ježíš koná v moci Ducha svatého (L 3,22; 4,1.18; Mt 12,18.28).

III/ Apoštolové Kristovi

Do této kategorie patří v Novém zákoně všechny výrazy „apoštol“ kromě tří výjimek. Jedná se o specifické užití tohoto výrazu (*terminus technicus*) ve smyslu „vyslance“, „zplnomocněného representanta“ samotného Ježíše Krista. Apoštoly v tomto specifickém významu jsou:

1/ Skupina Dvanácti

Evangelista Lukáš popisuje, jak Ježíš vyvolil dvanáct učedníků a sám je nazval apoštoly. „*Když nastal den, zavolal k sobě své učedníky a vyvolil z nich dvanáct, které také nazval apoštoly*“ (L 6,13). Obdobnou zprávu o vyvolení dvanácti učedníků podává Marek 3,13-14, ale slova „*kteří také nazval apoštoly*“ nacházíme jen v některých rukopisech. Jména dvanácti učedníků jsou uvedena ve všech synoptických evangeliích (Mt 10,2-4; Mk 3,16-19; L 6,14-16). Tato skupina je často označována specifickým výrazem „Dvanáct“ a evangelisté je nazývají apoštoly. To vše nasvědčuje tomu, že specifickou skupinu apoštolů jako svých vyslanců ustanovil již sám Ježíš. Poté, co s ním žili v úzkém společenství, byli přítomni jeho zvěstování a mocných činů, je Ježíš pověřil posláním pokračovat v jeho službě kázání, uzdravování a vymítání zlých duchů (Mk 3,13-14; Mt 10,7-8; L 9,1-2). Apoštolové působí v jeho autoritě a moci jako jeho zplnomocnění representanti. „*Kdo vás přijímá, přijímá mne; a kdo přijímá mne, přijímá toho, který mne poslal*“ (Mt 10,40). Musí stejně jako jejich Mistr počítat s mnohým nepřátelstvím (Mt 10,16-25). Po svém vzkříšení se jim Ježíš Kristus zjevil a pověřil je, aby kázali evangelium všemu stvoření (Mk 16,15), zvěstovali pokání na odpuštění hříchů všem národům (L 24,44-49) a ze všech národů získávali učedníky (Mt 28,18-20). Těchto Dvanáct tak tvoří most mezi službou historického Ježíše a prvokřesťanskou misijní službou všem národům.

Po Jidášově zradě je jejich počet doplněn opět na Dvanáct (Sk 1,15-22). Tak je zachováno symbolické číslo dvanáct jako jádro pravého Izraele. Podle vyprávění knihy Skutků se po velikonocích rekonstruovaná skupina Dvanácti věnuje zvěstování evangelia, vydávání svědectví o

Kristově vzkříšení (Sk 1,22; 4,33), vyučování (Sk 2,42) a modlitbám (Sk 6,2-4). Jejich kázání bylo často doprovázeno znamením a zázraky (Sk 2,43; 5,12). Legitimují misi mezi Samařany a pohany (Sk 8,14; 11,1-9). Po naplnění tohoto poslání se ztrácejí ze zorného pole příběhů vyprávěných v knize Skutků a pozornost se soustřeďuje na Petra, Jakuba (bratra Páně) a především na Pavla.

2/ Další okruh apoštolů

Kromě Dvanácti patřilo k apoštolům několik dalších osob, jak je zřejmé především z textu, v kterém Pavel cituje starokřesťanskou tradici. „Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal, že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem a byl pohřben; byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti. Poté se ukázal více než pěti stům bratřím najednou; většina z nich je posud na živu, někteří však již zesnuli. Pak se ukázal Jakobovi, potom všem apoštolům. Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží“ (1K 15,3-9). Tato tradice rozlišovala mezi Dvanácti, k nimž řadí Petra a mezi další skupinou apoštolů („všem apoštolům“), k nimž zřejmě patřil Jakub, bratr Páně (srov. Ga 1,19), možná též ostatní rodni bratři Páně (1 K 9,5). Na poslední místo mezi apoštoly řadí Pavel i sám sebe. Do této skupiny apoštolů patří zřejmě i Barnabáš (1 K 9,6; Sk 14,4.14) a snad také Andronikos a Junia (Ř 16,7).

3/ Znaky apoštolství

A/ Svědkové Kristova vzkříšení

Prvním a nejdůležitějším znakem apoštolů Krista bylo to, že byli osobně Pánem povoláni do apoštolské služby a stali se svědky jeho vzkříšení. „Byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti. Poté se ukázal více než pěti stům bratřím najednou; většina z nich je posud na živu, někteří však již zesnuli. Pak se ukázal Jakobovi, potom všem apoštolům“ (1 K 15,4-7). Při doplnění kruhu Dvanácti bylo také požadováno, aby apoštol patřil ke stálým svědkům Ježíšovy služby od křtu Janova až po jeho smrt a vzkříšení. Dvanáct se tak stalo garanty autentičnosti tradice týkající se historického Ježíše, neboť pro křesťanské vyznání je totožnost historického Ježíše a vzkříšeného Pána zásadně důležitá. „Proto jeden z těch mužů, kteří s námi chodili po celý čas, kdy Pán Ježíš byl mezi námi, od křtu Janova až do dne, kdy byl od nás vzat, musí se spolu s námi stát svědkem jeho zmrtyvýchvstání“ (Sk 1,21-22). Vyvolení Pánem k apoštolské službě při doplnění Dvanácti se stalo prostřednictvím losování (Sk 2,24-26). Také Pavel se odvolává nato, že je „apoštol povoláný a pověřený nikoliv lidmi, ale Ježíšem Kristem a Bohem Otcem, který Ježíše vzkřísil z mrtvých“ (Ga 1,1) a že viděl Pána. „Nejsem apoštol? Neviděl jsem Ježíše, našeho Pána?“ (1 K 9,1). Ostatní apoštolové viděli vzkříšeného Pána v časově omezeném povelikonočním období (Sk 1,3), zatímco Pavlovi se vzkříšený Pán zjevil a povolal jej za apoštola o rok či dva později (Sk 9,1-19; 22,6-21; 26,12-18). „Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží“ (1 K 15,8-9). Pavel patří do řady apoštolů, i když sebe označuje jako „nedochůdče“ (řecký výraz ἐκτρώμα znamená doslova „předčasně narozený“, avšak Pavel tím míní své časově opožděné povolání za apoštola) a kvůli svému dřívějšímu pronásledování církve se považuje za „nejmenšího z apoštolů“.

B/ Zmocnění Pánem skrze Ducha svatého k činění divů a mocných činů

Vzkříšený Pán přislíbil apoštolům, že přijmou moc a budou jeho svědky, když na ně sestoupí Duch svatý (Sk 1,5.8). Naplnění Duchem svatým o letnicích, vydávali mocné svědectví o Kristu a jeho vzkříšení, vyučovali a jejich zmocnění se projevovalo též působením divů a znamením (Sk 2,4.22-47; 3,1-26; 4,8-12; 5,12-15.29-32). Celá kniha Skutků zdůrazňuje mocné působení Ducha svatého v apoštolské službě. Pavel i Barnabáš byli naplněni Duchem svatým (Sk 9,17.22; 11,24), odděleni k misijní službě (Sk 13,1-4) a vedeni na misijních cestách (Sk 16,6-10; 20,22-23). Jejich působení bylo doprovázeno divy a zázraky (Sk 14,8-10; 19,11-12). Ve svých listech Pavel uvádí, že jeho řeč a kázání se „prokazovaly Duchem a mocí“ (1 K 4,6). „Znaky mého apoštolství se mezi vámi

projevily s přesvědčivou vytrvalostí, v znameních, divech a mocných činech“ (2K 12,12). Tentýž Duch, který působil skrze Ježíše, mocně působil i při Kristových apoštolech.

C/ Budování Kristovy církve

Ovoce apoštolské služby se projevovalo v budování Kristovy církve (Ef 4,11-12). Prorocké kázání apoštola Petra o letnicích vedlo k založení církve v Jeruzalémě (Sk 2,41-47) a následná služba apoštolů vedla k jejímu dalšímu růstu (Sk 4,4; 5,14; 6,1.7). Skrze vzkládání rukou Petra a Jana přijímají Ducha svatého samařané a po Judsku je církev budována i v Samařsku (Sk 8,14-17.25). V Cesareji posloužil Petr k víře pohanu Kornéliovi, jeho příbuzným a nejbližším přátelům (10,24.44-48). Apoštol Pavel s Barnabášem buduje sbor v Antiochii (Sk 11,22-26) a zakládají sbory v Pisidské Antiochii, Ikoniu, Lystře a Derbe (Sk 13 a 14). Apoštol Pavel zakládá na druhé a třetí misijní cestě četné sbory na evropské pevnině (Sk 16,11-20,38). Toto zakládání sborů považuje za znak svého apoštolství. *„Vždyť pečeti mého apoštolství jste vy sami tím, že jste uvěřili v Pána“ (1 K 9,2). „Naším doporučujícím listem jste vy sami; je napsán na našem srdci, všichni jej znají a mohou číst. Je přece zjevné, že vy jste listem Kristovým, vzniklým z naší služby a napsaným ne inkoustem, nýbrž Duchem Boha živého, ne na kamenných deskách, nýbrž na živých deskách lidských srdcí“ (2 K 3,2-3).*

D/ Účast na utrpení Kristových

Při obhajování legitimacy svého apoštolství a při varování před falešnými apoštoly zdůrazňuje Pavel, že znakem pravosti jeho apoštolství je účast na utrpení Kristových. *„Proto se raduji, že nyní trpím za vás a to, co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuji svým utrpením za jeho tělo, to jest církev (Ko 1,24). Zvláště v 2. listu do Korintu Pavel zevrubně popisuje osobní příběhy utrpení, které jako apoštol ve službě evangelia prožíval (2 K 11,23-32). „Proto rád přijímám slabost, urážky, útrapy, pronásledování a úzkosti pro Krista. Vždyť právě když jsem slab, jsem silný“ (2K 12,10).*

4/ Autorita apoštolů

Autorita apoštolů je dána tím, že jsou zplnomocněnými representanty Ježíše Krista, který jim předal autoritu, kterou sám přijal od nebeského Otce. *„Jako mne poslal Otec, tak já posílám vás“ (J 20,21). V prvotní církvi „vytrvale poslouchali učení apoštolů“ (Sk 2,42). Apoštolové vzkládáním rukou oddělují jáhny pro službu stolům (Sk 6,1-6) a na základě jejich přímluvných modliteb a vzkládání rukou přijímají věřící v Samařsku Ducha svatého (Sk 8,14-17). Na jeruzalémském sněmu apoštolové spolu se staršími rozhodují o tom, co je možné požadovat od pohanů, kteří přijali Krista (Sk 15,1-29). Lhát apoštolům znamenalo lhát Duchu svatému a Ananiáše se Safírou za toto provinění postihla náhlá smrt (Sk 5,1-11).*

Pavel se ve svých dopisech (s výjimkou Fp a 1 Te) představuje jako apoštol Ježíše Krista a dává najevo svou apoštolskou autoritu. Je si vědom svých duchovních darů, s nimiž se touží sdílet s věřícími a tak je duchovně posilovat (Ř 1,11; 15,29). Evangelium, které zvěstoval, se nenaučil od lidí, ale zjevil mu je sám Ježíš Kristus (Ga 1,11-12). *„Jestliže vám někdo hlásá jiné evangelium než to, které jste přijali, budiž proklet!“ (Ga 1,9). Apoštolové mají být pokládáni za „služebníky Kristovy a správce Božích tajemství.“ (1 K 4,1). Nejen ve věroučných, ale i v etických otázkách vystupuje Pavel s neskrývanou autoritou. Ač vzdálen, nařizuje přísnou kázeň člověka, který se dopustil incestu (1 K 5,1-5). Udílí pokyny týkající se konkrétních otázek např. manželství a zdrženlivosti (1 K 7), jedení masa obětovaného modlám (1 K 8), řádu při večeři Páně a při bohoslužbách (1 K 11,8-34; 14,26-39).*

Apoštolové jsou zplnomocněnými mluvčími vzkříšeného Pána Ježíše Krista a jejich vyučování ve věroučných a etických otázkách má nejvyšší, tj. normativní autoritu. Apoštolská autorita je modelována na příkladu Pána Ježíše Krista a jeho vyučování. *„Kdo se mezi vámi chce stát velkým, buď vaším služebníkem; a kdo chce být mezi vámi první, buď otrokem všech. Vždyť ani Syn člověka nepřišel, aby si dal sloužit, ale aby sloužil“ (Mk 10,43-45).*

5/ Apoštolská sukcese

Závažnou otázkou zůstává, zda apoštolové měli v prvotní církvi své nástupce. Apoštolové ustanovovali vzkládáním rukou jáhny a starší (Sk 6,6; 14,23). Od povolání za apoštola Kristova je však povolání za jáhna a staršího odlišné. V 1 Tm 3,1-13 uvádí apoštol Pavel kritéria, podle kterých mají být věřící do těchto úřadů povoláváni. Na Kypru ustanovil starší v jednotlivých městech Pavlův spolupracovník Titus, podle pravidel, které apoštol určil (Tt 1,5-9). Dopis církvi ve Filipech prozrazuje, že zde působí biskupové (zřejmě se jedná o jiný výraz pro staršího sboru) i diakoni (Fp 1,1, ČSP, jáhnové ČEP). Je zřejmé, že novozákonní spisy počítají s tím, že i v budoucnosti budou ve sborech působit starší a diakoni či jáhnové.

Po doplnění počtu Dvanácti náhradou za Jidáše však nikde v Novém zákoně nenacházíme žádný náznak toho, že po smrti apoštolů Kristových má být i nadále obsazován úřad apoštolů ustanovováním nových apoštolů v církvích. Naopak z některých novozákonních textů zřetelně vyplývá, že apoštolové Kristovi nemají nástupce. Časová omezenost tohoto úřadu v církvi je dána především tím, že apoštolové byli očitými svědky Kristova vzkříšení, protože se jim Kristus zjevil ve vzkříšeném těle v časově vymezeném období po velikonočních událostech v Jeruzalémě. Toto časově vymezené období končilo zjevením vzkříšeného Krista Pavlovi před Damaškem. Pavlovi se zjevil ἔσχατον δὲ πάντων „naposledy ze všech“ (1 K 15,8), což s největší pravděpodobností znamená „jako poslednímu ze všech“. Vidění a zjevení Páně v pozdější době, jak je prožil po svém povolání za apoštola i Pavel (2 K 12,1-7), jsou již kvalitativně odlišné a je nepřipustné z nich vyvozovat apoštolskou autoritu.

Apoštolové jsou jmenováni mezi úřady a dary dané církvi vždy na prvním místě (1 K 12,28; Ef 4,11), protože mají v církvi zakládající roli. „*Jste stavbou, jejímž základem jsou apoštolové a proroci a úhelným kamenem sám Kristus Ježíš*“ (Ef 2,20). Základy hradeb nebeského Jeruzaléma, jenž je symbolem církve, jsou postaveny na dvanácti apoštolech. „*A hradby města byly postaveny na dvanácti základních kamenech a na nich bylo dvanáct jmen dvanácti apoštolů Beránkových*“ (Zj 21,14). To však neznamená, že apoštolové mají být v církvi stále znovu ustanovováni. Tak jako Kristův život na této zemi, jeho smrt a vzkříšení jsou neopakovatelnou událostí, tak je tomu i s působením apoštolů v prvotní církvi. Historickým dílem Ježíše Krista a apoštolů byl založen základ církve, a obojí je neopakovatelné a jednou provždy. Základ je položen a není možné k němu cokoliv přidávat, ale pouze na něm stavět. „*Podle milosti Boží, která mi byla dána, jako rozumný stavitel jsem položil základ a druhý na něm staví. Každý ať dává pozor, jak na něm staví. Nikdo totiž nemůže položit jiný základ než ten, který už je položen, a to je Ježíš Kristus*“ (1K 3,10-11).

Apoštolové nepůsobí v církvi fyzicky, ale prostřednictvím svých spisů a apoštolské tradice, které se církvi z Boží prozřetelnosti zachovaly v novozákonních spisech, jež církev rozpoznala a přijala jako normativní. Autorita spisů apoštola Pavla je potvrzena v 2 Pt 3,15-16, kde jsou staveny na rovinu starozákonních spisů, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς „*jako i ostatní Písmo*“. Čtenáři jsou vyzýváni, aby „*pamatovali na to, co předpověděli svatí proroci, i na to, co ustanovil Pán a Spasitel skrze vaše apoštoly*“ (2 Pt 3,2). Podobně v listu Judovi čteme: „*pamatujte na to, co předpověděli apoštolové Pána našeho Ježíše Krista*“ (Ju 17).

IV/ Apoštolové církve

„Pokud jde o Tita, je to můj společník a spolupracovník v díle pro vás. Pokud jde o oba další bratry, jsou to vyslanci církvi (ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν) a sláva Kristova“ (2K 8,23). „Za nutné jsem však uznal poslat k vám Epafrodita, svého bratra, spolupracovníka i spolubojovníka, kterého jste vyslali (ὑμῶν δὲ ἀπόστολον doslova „vašeho apoštola“), aby mi posloužil v tom, co jsem potřeboval“ (F 2,25). V obou případech se jedná o „reprezentanty“, „vyslance“ církvi, kterým jsou svěřeny praktické úkoly. Nejedná se zde o to, že by měli nějakou zvláštní duchovní autoritu. České ani anglické překlady Nového zákona na těchto místech neuvádí výraz „apoštol“ a podle našeho názoru správně tak vyhrazují tento výraz a titul pouze Kristu a jeho apoštolům.

Mgr. Karel Taschner, Th.D.